

2023-04-25 Julkaisuarkistopalveluiden asiantuntijaryhmän kokous 1/2023

Aika: ti 25.4.2023 klo 13:00-15:00

Paikka: Kansalliskirjasto, Fabianian auditorio (Yliopistonkatu 1, 2. krs, huom! [sisäänkäynti Yliopistonkadun puolelta](#)) - myös Zoom

Ilmoittautuminen: Kokouksen ilmoittautuminen on päättynyt.

Läsnä

Ryhmän jäsenet

- Byholm, Leena (Luonnonvarakeskus / Jukuri)
- Kallio, Merja (Vaasan yliopisto / Osuva) - puheenjohtaja
- Kejonen, Eetu (Åbo akademi / Doria)
- Lehtilä, Tapani (Tampereen yliopisto / Trepo)
- Liikala, Minna (Terveystieteiden ja hyvinvoinnin laitos / Jukuri)
- Lindström, Susanna (Suomen Pankki / Kaisu)
- Marjamaa, Minna (Laurea-ammattikorkeakoulu / Theseus)
- Myllyharju, Mari (Valtioneuvoston kanslia / Valto)
- Niskanen, Anita (Valtion taloudellinen tutkimuskeskus / Doria)
- Nokelainen, Ilkka (LUT-yliopisto / LUTPub)
- Nurmi, Erkki (Taideyliopisto / Taju)
- Parviainen, Joonas (Maanpuolustuskorkeakoulu / Doria)
- Pennanen, Mikko (Turun yliopisto / UTUPub)
- Raja-Hanhela, Toni (Lapin yliopisto / Lauda)
- Tolonen, Tiina (Oulun ammattikorkeakoulu / Theseus)
- Tuomaala, Tiina (Tilastokeskus / Doria)

Kansalliskirjaston asiantuntijat

- Hahl, Päivi
- Ilva, Jyrki
- Kuuskoski, Reeta
- Mujunen Veera (Finna)
- Niininen, Satu (Kansallisbibliografiapalvelut)
- Pietarila, Emma
- Rajakangas, Jukka-Pekka (Vapaakappalepalvelut)
- Pusa, Tatja (Melinda-palvelut)
- Viita, Samu - sihteeri

Etelä-Suomen Aluehallintoviraston (AVI) asiantuntijat

- Kuokkanen-Muotka, Johanna
- Sinisalo, Sanna

Asialista

Kokouksen alussa klo 13 on kahvitarjoilu läsnäosallistujille.

1. Kokouksen avaus - Merja Kallio
2. Esteettömyyslaki ja julkaisuarkistot (n. 30 min), esitys [Doriassa](#)
 - a. Johanna Kuokkanen-Muotka ja Sanna Sinisalo / AVI esittelivät esteettömyysdirektiivin muutoksia, joita lainsäädäntöön on tullut.
 - i. Esteettömyysdirektiivi voimaan 2019, kansallinen lainsäädäntö helmikuussa 2023. Esityksessä keskityttiin erityisesti digipalvelulakiin 309/2019
 1. Keskeisenä muutoksena "Eräiden digipalveluiden saavutettavuus"
 - ii. Soveltamisalaan uusia asioita: 1. Henkilöliikennepalveluiden digitaaliset palvelut, sähkökirjat eli e-kirjat, verkkokaupat, kuluttajapankkipalvelut, audiovisuaaliset sisältöpalvelut (Areena, Netflix...), sekä viestintäpalvelut, (Whatsapp, Skype...).
 - iii. Sähkökirjat: Lainpiiriin tulevat kuluttajille suunnatut sähkökirjat ja niiden lukemiseen tarkoitetut verkkosivustot ja mobiilisovellukset. On kuitenkin herättänyt paljon kysymyksiä AVI:lle jo nyt, mitkä aineistot katsotaan sähkökirjaksi. Ovatko esimerkiksi opinnäytteet sellaisia? AVI:n mukaan lain tulkinta on vielä osin kesken myös AVI:ssa ja parhaat asiantuntijat löytyvät sovellusalalta, esim. kirjastoista. AVI kannustaa tekemään alustavia linjauksia asiantuntijaorganisaatioissa, koska siellä eniten asiantuntemusta tulkitsemaan rajanvetoja eri aineistojen määrittelyjen suhteen.
 - iv. Erityishuomioita 3 a luvun soveltamisalan (kuluttajalle suunnatut palvelut)
 1. Myös 3a luvussa säädettyjen vaatimusten osalta käyttäjällä on oikeus tehdä kanteluja ja antaa saavutettavuuspalautetta.
 2. Lain soveltaminen alkaa 28.6.2025
 - a. Poikkeukset: Palvelut, joiden sopimus on tehty ennen 28.6.2025, lain soveltaminen alkaa 28.6.2030.
 - b. Ohjaus ja neuvonta: Saavutettavuusvalvonta antaa yleistä ohjausta ja neuvontaa 3 ja 3 a luvussa säädettyjen vaatimusten, velvollisuuksien ja oikeuksien toteuttamiseksi.

- c. Paljon tulkintaa jätetään palveluntarjoajien ja sisällöntuottajien harteille, eikä tarkkaa ohjeistusta ole valitettavasti saatavissa AVI:ltä. Kuitenkin jos sisällöstä tehdään kantelu saavutettavuuden osalta, AVI tutkii asiaa tarkemmin. Kanteluiden kohde on tällöin ensisijaisesti palveluntarjoaja.
 - v. Lisätietoa saatavilla Saavutettavuusvaatimukset.fi, Uutiskirje: saavutettavuus@avi.fi, Sidosryhmäyhteistyö, webinaarit, puheenvuorojen pitäminen sidosryhmien tilaisuuksissa. Webinaari digipalveluiden muutoksista toukokuussa.
- 3. DSpace versiopäivitys
 - a. DSpace-kuulumisia maailmalta / Jyrki Ilva
 - i. Kesäkuussa ilmestyvä versio Dspace 7.6 on viimeinen 7 -versio, jossa uusia ominaisuuksia, sen jälkeen tulevilla pääosin bugi- korjauksia ja tietoturvapäivityksiä.
 - 1. Bugi-korjaukset saattavat silti sisältää parannuksia ohjelmiston toimintaan (esim. saavutettavuuden osalta)
 - ii. Aikataulu: 7.5 ilmestyi helmikuussa, 7.6 ilmestyy kesäkuussa.
 - iii. Seuraava uusia ominaisuuksia sisältävä versio (DSpace 8) ilmestyy noin vuotta myöhemmin.
 - b. DSpace 7 -versioapäivityksen suunnittelu Kansalliskirjastossa / Jyrki Ilva ja Samu Viita
 - i. Alkuvuoden aikana käynnissä ollut ketteryysvalmennus muuttanut ja muuttaa vielä lisää työskentelytapoja
 - 1. Yhtenäisen työjonon käyttöönotto.
 - 2. Uusia työskentelystapoja ja työkaluja.
 - 3. Julkaisuarkistotuotteesta pyritään tekemään myös sellainen, että se tukee paremmin kehittämistyötä kaikkien arkistojen osalta
 - a. Vähemmän koodauksella toteutettuja räätälöintejä, enemmän räätälöintimahdollisuuksia asiakkaille.
 - i. Tällä tavalla ylläpitokuormaa pyritään välttämään ja pystytään keskittymään saamaan tuotetta kaikkien kannalta paremmaksi ja nopeuttamaan uusien ominaisuuksien käyttöönottoa kaikille.
 - b. Poikkeuksia räätälöintiin jää tietysti edelleen, varsinkin maksettujen lisäpalveluiden, kuten siirtoputkien ja kustomoitujen rajapintojen osalta.
 - c. Tavoitteena parempi ja yhdenmukainen julkaisuarkisto, jossa asiakkaille enemmän mahdollisuuksia konfigurointiin ja räätälöintiin.
 - ii. Lyhyt DSpace 7:n perusominaisuuksien demo
 - a. Käyttöliittymän kanssa vielä paljon työtä
 - i. Joiltakin osin odotellaan vielä 7.6:n tuomia parannuksia.
 - ii. Esim. fasettien toteutus edelleen vajavainen nykyiseen versioon verrattuna.
 - iii. Myös saavutettavuudessa puutteita.
 - b. Virkailijakäyttöliittymän toteutus poikkeaa aiemmasta
 - i. Toiminnot koottu avautuvan sivupalkin valikoihin.
 - ii. Tietojen lisäys ei enää kontekstisidonnaista, eli esim. tietueen lisäämisessä pitää valita kokoelma, johon tietue lisätään. Kansalliskirjaston julkaisuarkistoissa tarkoitus kuitenkin lisätä suora linkki tallennuslomakkeeseen kokoelmassa ja muutoinkin muokata toimintoja käyttäjäystävällisemmäksi esim. kertasyöttäjiä varten.
 - iii. Jyrki demosi syöttölomaketta ja tietueen editointia.
 - 1. Syöttölomake koostuu nyt yhdestä sivusta, jossa syötetään tiedostot, metadata ja hyväksytään lisenssi.
 - a. Syöttölomakkeen käytettävyyttä tarkoitus parantaa KK:lla. Mm. Annif-integraatio ja Finto-API tekeillä.
 - 2. Tietueen editointi muuttunut siten, että lisättävää kenttää ei enää valita alavasvalikosta, vaan kirjoitetaan DC-metadatatentän alkua, jolloin käyttöliittymä ehdottaa sopivia rekisteristä löytyviä kenttiä. Myös metadatan syöttö muuttunut, jokainen metadatatentämuokkauksen jälkeen pitää painaa kentän vieressä olevaan nappia muutoksen kuittamiseksi.
 - c. Kokoelmien/yhteisöjen, itemien ja bitstreamien osoiterakenne muuttuu
 - i. Aiheuttaa ongelmia mm. suoraan tiedostoon tehdyille linkeille
 - d. Kansalliskirjaston Julki-yksikössä tutkitaan, miten näitä seiskaversioon käytettävyyden haasteita saataisiin parannettua KK:n DSpace-versioihin.
 - iii. Versiopäivityksen eteneminen
 - 1. Ensimmäinen pilottipalvelu päivitetään DSpace 7:ään syksyllä.
 - 2. Päivityksen yhteydessä myös palveluiden arkkitehtuuria ja niiden käyttämää palvelininfrastruktuuria uudistetaan.
 - 3. Suurin osa palveluista päivitetään vasta vuonna 2024.
- 4. Uusi palveluosoite ja tikettijärjestelmä / Reeta Kuuskoski
 - a. Uusi palveluosoite (kk-julkaisuarkistot[at]helsinki.fi) otettiin käyttöön maaliskuun alussa.
 - b. Palvelupyyntö ohjautuvat tikettijärjestelmään, josta niihin vastataan.
 - c. Vanha palveluosoite (doria-oa[at]helsinki.fi) poistuu lopullisesti käytöstä kevään aikana.
 - i. Käyttöliittymässä vielä löytyy viittauksia doria-postiin, kevään aikana tarkoitus putsata tämä kaikkialta pois.
 - d. Asiakas/palvelukohtaiset sähköpostilistat ovat ainakin toistaiseksi järjestelmän ulkopuolella.
 - e. Tärkeintä on jatkossa muistaa käyttää kk-julkaisuarkistot-postia ja lopettaa doria-oa-postin käyttö.
- 5. Finna-kuulumisia / Veera Mujunen
 - a. [esityskalvot](#)
 - b. Finna-uutisia julkaisuarkistoille
 - i. Ely-keskus ja Luke uusimpia Finnan mukaantulleita julkaisuarkistoasiakkaita. Myös LUT-tiedekirjaston julkaisuarkistot LutPub ja LABin Theseus, sekä Saimaan ja Lahden amkin Theseus tullut mukaan Finnaan.
 - ii. Finnan uudehko toiminto oikopolku tutkittuun tietoon: Toiminto tarjoaa aineistonostoja, valmiita hakuja, uusimpia opinnäytetöitä, sekä hakuvinkkejä.
 - iii. Poimintoja ajankohtaisista tutkimusjulkaisuista
 - 1. Karusellista löytyy ajankohtaisia tai suurta yleisöä kiinnostavia julkaisuja. Tähän karuselliin toivottaisiin julkaisuarkistoasiakkailta ehdotuksia nostoiksi. Ehdotuksen voi tehdä lähettämällä linkki avomesti verkossa olevaan tieteelliseen julkaisuun, joka on julkaistu alle vuosi sitten. Tieteellisyysvaatimus ei ole ehdoton, mutta pitäisi liittyä kuitenkin vahvasti tutkittuun tietoon. Kuun loppuun asti ehtii seuraavaan päivitykseen, joka tehdään kesällä. Syksyllä sitten seuraava. Jos sopii paremmin työnkulkuun, onnistuu myös lähettää heti yksittäisiä linkkejä heti, kun kiinnostava tietue tulee vastaan.
 - iv. Käyttöoikeudet-rajain on uudistunut. Esim. CC-lisenssit ja In copyright-merkinnät näkyvät. Jos tämä on omassa Finna-näkymässä käytössä, kannattaa seurata tiedotusta. Vanhalla voi myös jatkaa, mutta kannustetaan vaihtamaan uuteen. Huomauttakaa, jos olisi jotain parannettavaa!
 - v. Uutena aineistotyyppinä äänikirja. Tällä hetkellä vain MPKK:lla näyttäisi olevan äänikirjoja Finnan indeksien mukaan.

- vi. Kysymys asiakkaille: onko dc.rights.accessrights ja copyright kentän näyttö Finnassa ok? Jollain vanhemmilla aineistoilla näyttää olevan accessrights-kentässä copyright-kenttään kuuluvaa tietoa.
 - 1. Toisaalta tämä voi myös paljastaa kentän metadatasuosituksen vastaisen käytön ja metadatan voi onneksi korjata usein siirtämällä tiedot oikeaan kenttään massaeditorilla.
 - 2. Tästä tulee vielä tiedustelu julkaisuarkistopalveluiden asiantuntijaryhmän jakelulistalle.

6. Muut asiat

- a. Pre printit ja julkaistut versiot / Tapani Lehtilä
 - i. Tarvitaanko yhteisiä suosituksia toimintatavoista?
 - ii. Korvataanko pre print julkaistulla versiolla siinä vaiheessa kun se on saatavilla vai jätetäänkö vanha versio myös tietueelle?
 - iii. Mitä tehdään URN:ien kanssa?
 - 1. Tulee useita versiota, kaksi eri tiedostoa yms. Dspace rajapinta ei tue, että mikä on oikea versio. Jos Dspacea laitetaan samaan tietueeseen, rajapinta ei tue tätä. Pitäisikö olla sama urn vain eri urn?
 - a. Tähän ei ole yksiselitteistä ohjeistusta ja Dspace tuki versioille on tunnetusti huono. Seiskaversiossa on versiointia, mutta sen toimintaan esim. rajapintojen kanssa täytyy vielä perehtyä tarkemmin.
 - b. Yksi yksinkertainen ehdotus on tallettaa eri versiot samaan tietueeseen ja nimetä / kuvailla tiedostot niin, että niistä selviää, mikä versio on kyseessä.
 - c. Jollain julkaisijoilla saattaa olla vaatimuksena, että pre print -versio poistetaan, kun lopullinen versio julkaistaan, joten tähän ei ole täysin yksiselittäistä ohjetta valitettavasti tarjolla.
- b. Opinnäytteiden avoimuutta koskevien suositusten valmistelu
 - i. Lopputulema tulee olemaan todennäköisesti, että opinnäytteet muuttuvat avoimeksi, mutta koska tämä tapahtuu ja mitä tarkoittaa avoin vs. julkinen käyttö, on auki ainakin tässä vaiheessa vielä.
 - ii. Voidaanko ylipäätään linjata opinnäytetyöstä samalla tavoin kuin henkilökunnan osalta? Opiskelijan pakottaminen avoimesti nettiin julkaisemiselle todennäköisesti voi olla jatkossakin vain suositus. Opiskelija ei kuitenkaan pysty valmistumaan tekemättä opinnäytetyötä, joten avoimesti verkkoon julkaiseminen saattaisi rikkoa perusoikeuksia.
 - iii. Voidaanko esittää CC-linsenssin pakollisuutta julkisissa töissä?
 - iv. Kaikki opiskelijat eivät välttämättä ymmärrä CC-linsenssin suhdetta toimeksiantajan osalta yms. Periaatteessa saattaa jäädä jotain asioita ymmärtämättä.
 - v. Kirjastoille tulossa lisää ohjeistusta, koska vaatii opinnäytetöiden ohjaajien ohjeistamista ja tukea.
- c. Oulun yliopiston uusi julkaisuarkisto tulossa käyttöön kesällä
 - i. Perinteinen Dspace 5 -arkisto, joka muutetaan myöhemmin Dspace 7 - tai 8-versioon. Tuotannon avaus toukokuun lopulla tai kesäkuun alussa. Eli jatkossa asiantuntijaryhmässä edustus myös Oulusta.

7. Seuraavat kokoukset

- a. Kokousaika karotetaan Doodlella
- b. Sovittiin, että kerran vuodessa, kevätkaudelle osuva kokous järjestetään hybridinä, muutoin etäkokouksena.